Postfaţă

Mic dicţionar de termeni utilizaţi în teoria, practica şi didactica traducerii[*]

Apărut într-o primă ediţie în 2003, reeditat în 2008, volumul *Mic dicţionar de termeni utilizaţi în teoria, practica şi didactica traducerii (Petit dictionnaire de termes utilisés dans la théorie, la pratique et la didactique de la traduction)* este acum, în 2011, la cea de-a treia ediţie.

Autoarea, Georgiana-Lungu Badea[**], profesor universitar doctor la Facultatea de Litere, Istorie şi Teologie a Universităţii de Vest din Timişoara, este un nume cunoscut în peisajul universitar din România pentru studiile de cercetare din domeniul traductologiei. La iniţiativa sa, apare, în 2005, Grupul de cercetare în domeniul traducerii şi istoriei traducerii: ISTTRAROM-Translationes[***].

Două dintre volumele profesorului universitar, *Mic dicţionar* şi *Teoria culturemelor şi teoria traducerii,* au contribuit la consolidarea studiilor traductologice în România. Autoarea, pe care o recomandă activitatea de cercetare şi articolele publicate, are rolul unei instanţe capabile să instaureze, să impună o realitate şi să confere termenilor puterea simbolică de a fi recunoscuţi. Prin demersul de a inventaria cuvintele într-un dicţionar terminologic, se atribuie un nume unei realităţi până în acel moment doar intuite sau deformate. Cuvântul îşi dovedeşte astfel, încă o dată, puterea creatoare, investitoare, iar traductologia românească devine disciplină cu statut de sine stătător, capabilă să se alăture traductologiei europene, canadiene, americane.

---

[*] Traducere rezumativă a recenziei în limba franceză, realizată la ediţia a doua, a *Micului dicţionar de termeni utilizaţi în teoria, practica şi didactica traducerii*, Timişoara, Editura Universităţii de Vest, 2008, 203 p., ISBN 978-973-125-171-4, şi publicată în „Atelier de traduction", nr. 9/2008, Editura Universităţii din Suceava.

[**] A se vedea „Le Bulletin du CRATIL", Centre de recherche de l'ISIT de Paris, 7 mars 2011, p. 18-19. URL: http://www.isit-paris.fr/documents/publications/bulletin-recherche-isit_mars11.pdf.

[***] A se vedea site-ul Centrului de studii la adresa: http://www.translationes.uvt.ro/ccit/fr/centre-de-recherche.php.

BDD-B721-05 © 2003; 2008, 2012 Editura Orizonturi Universitare; Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 18:20:47 UTC)

Francofonă prin formaţie, autoarea se arată mai întâi interesată de traductologia franceză, şi ea disciplină tânără, şi se apleacă asupra mecanismelor de formare ale acesteia. Numeroşi teoreticeni ai traducerii au lucrat la recunoaşterea acesteia, începând cu Georges Mounin care a încercat „să înţeleagă metodele şi concepţiile traducerii" şi a creat o nouă disciplină „cu paternitate franţuzească" (Ballard, D`Hulst 1999, 11). Dacă studiile lui Mounin fac posibilă conturarea unei noi discipline, cercetările lui Jean-René Ladmiral o consacră, dându-i un nume. În 1979, în volumul *Traduire: théorèmes pour la traduction*, acesta foloseşte, pentru prima dată, termenul „traductologie". În contextul cultural şi lingvistic al epocii, singurul obstacol care stătea în calea recunoaşterii ca disciplină autonomă, era instabilitatea terminologică: „Era mai puţin necesar să se adune toate datele despre diversele aspecte ale traducerii, ci mai degrabă să se constituie discursul unei culturi traductologice." (Ladmiral 1994, XX).

Dintr-o perspectivă istorică, o parte din limbajul traductologic este împrumutat din lingvistică, multă vreme traducerea identificându-se cu munca asupra limbii. Evoluţia ideologiilor în domeniul ştiinţelor umane a făcut vizibilă legătura actului de traducere cu etnologia, studiile literare, hermeneutica, psihologia, cu consecinţe asupra metalimbajului traductiv. S-au împrumutat noţiuni din domeniile menţionate, însă au apărut şi termeni specifici câmpului studiilor traductologice. Chiar şi alegerea participiului „utilizaţi" din titlul volumului *Mic dicţionar de termeni utilizaţi în teoria, practica şi didactica traducerii*, ilustrează această idee: o parte din terminologia traducerii este, poate, împrumutată de la diverse discipline, dar atunci când este aplicată ca limbaj autoreflexiv, aceasta dobândeşte sensuri particulare. Disciplină eclectică, traductologia şi-a creat o terminologie interdisciplinară capabilă să o facă autonomă, independentă de celelalte discipline şi, mai ales, a reuşit să depăşească autarhia cercetării lingvistice şi s-a deschis spre alte discipline, îndeosebi spre studiile culturale.

Volumul este un glosar centrat pe traductologie, domeniu ai cărui termeni tehnici îi explică. Deşi autoarea se raportează la opera sa numind-o „glosar", precizează totuşi că aceasta depăşeşte sfera glosarului prin integrarea echivalenţelor termenilor în alte limbi (franceză, engleză

BDD-B721-05 © 2003; 2008, 2012 Editura Orizonturi Universitare; Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 18:20:47 UTC)

etc.) Am adăuga că modul în care termenii sunt dezvoltaţi, prin explicaţiile bogate ale realităţilor la care trimit, prin faptul că autoarea nu se limitează la menţionarea termenilor şi asocierea lor cu definiţii, ne poate duce cu gândul şi la un dicţionar enciclopedic. Situat între cele două, titlul *Mic dicţionar* este ales din perspectiva orizontului de receptare, publicul-ţintă nefiind neapărat un public familiar câmpului traductologic.

Glosarele sau dicţionarele sunt percepute ca fiind opere obiective, mai presus de orice reprezentare subiectivă. Autorii trebuie sa stăpânească cunoştinţe vaste, să consulte o bibliografie variată şi să se efaseze sub greutatea acestora. Nu punctul de vedere al unui autor este exprimat, ci sunt restituite informaţiile dintr-un anumit domeniu. Nici *Prefaţa*, nici *Cuvântul-înainte* nu oferă informaţii despre autoare. Studiul, cercetarea vorbesc pentru aceasta. În acest caz, titlurile universitare, articolele publicate nu sunt importante, ci numărul de opere consultate care asigură garanţia unei munci bine documentate, obiective, sintetice.

Glosarele şi dicţionarele traductologice sunt destul de rare. *Glossaire de la théorie interprétative de la traduction* de Daniela Seleskovitch este conceput în aceeaşi manieră ca *Micul dicţionar*. Ultimul este, totuşi, câştigător la capitolul explicaţii detaliate. În *Glossaire* sunt menţionate sinonimele, în *Micul dicţionar* se fac comparaţii şi trimiteri spre alţi termeni.

Existenţa unei terminologii proprii este condiţia *sine qua non* a constituirii unei discipline. Ţară cu o lungă tradiţie a traducerii, România a tradus, a adaptat, s-a revoltat împotriva traducerilor. Traductologia românească are, fără îndoială, o dimensiune istorică, avem şi teoreticieni ai traducerii, Irina Mavrodin, de exemplu. Statutul complet, autonom este asigurat de existenţa unei terminologii proprii. Georgiana Lungu-Badea demonstrează prin munca sa de inventariere, definire şi exemplificare a termenilor, de căutare a echivalentului în alte limbi, maturitatea acestei discipline la noi, faptul că ea se integrează într-un curent mai larg, european şi universal.

Actul de traducere este un exerciţiu complex. Presupune existenţa unei opere originale create într-o limbă anume, un subiect creator cu o concepţie bine stabilită despre limba şi opera sa, imaginând

BDD-B721-05 © 2003; 2008, 2012 Editura Orizonturi Universitare; Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 18:20:47 UTC)

un univers cu anumite caracteristice culturale, care trebuie transpus într-o altă limbă şi o altă cultură, cu viziune şi concepţii diferite. Fiecare dintre aceste aspecte poate constitui obiectul de interes al unei discipline. Traductologia se distanţează de fiecare disciplină în parte în urma unui proces de aprofundare, de reflecţie, de cunoaştere care stabileşte ceea ce traducerea trebuie să reţină drept termeni şi concepte operative. Este un proces dificil şi îndelungat de căutare a specificităţii, de acceptare a faptului că aceasta stă tocmai în integrarea discursului altor discipline. *Micul dicţionar* umple golul ne-recunoaşterii terminologice. Să scrii, să pronunţi înseamnă să instaurezi, dar şi să corectezi, să elimini ambiguităţi de limbaj care făceau din critica traducerii o critică a limbii sau a literaturii.

Micul dicţionar a apărut din necesitatea de a oferi un instrument de lucru. Autoarea ne asigură de seriozitatea demersului său, subliniază vasta bibliografie consultată, dicţionare, volume de gramatică, de semantică, de lingvistică, de lexic, cele patru compomente ale procesului de traducere. Termenii sunt prezentaţi în ordine alfabetică, se studiază contextul istoric care i-a produs, li se verifică echivalenţa funcţională, relaţiile de sinonimie şi antonimie. Alegerea celor peste două sute patruzeci de termeni s-a făcut de-a lungul a cinci ani de studiu, după consultarea numeroaselor volume de specialitate. Termenii inventariţi constituie nucleul funcţional care permit critica oricărei traduceri.

Volumul are şi o componentă didactică intenţionată pentru că se vrea un instrument de lucru pentru traducătorii novici. Exemplele sunt fragmente de texte literare, texte nonliterare, articole de presă etc. Se pune, astfel, în evidenţă caracterul general al oricărui act de traducere, dar şi posibilitatea de a-l adapta în funcţie de tipul de text, de strategia traducătorului, de destinatar.

Şi lista abrevierilor utilizate în traductologie are un rol esenţial. Menţionarea lor înaintea inventarului de termeni, le asigură un caracter general valabil. Sunt uşor de recunoscut în interiorul domeniului traductologic european datorită diacriticelor româneşti.

Vasta bibliografie consultată ţine de domeniul traductologiei (şaptezeci şi două de cursuri, teze de doctorat, volume colective franceze, româneşti, engleze, americane, spaniole, arabe, o sută opt articole), de sociolingvistică şi etnologie (şaptespreceze volume şi trei articole), de

BDD-B721-05 © 2003; 2008, 2012 Editura Orizonturi Universitare; Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 18:20:47 UTC)

lingvistică şi lexicologie (patruzeci şi nouă de volume, cursuri, tratare, douăzeci şi şapte de articole şi studii), de semantică şi semiotică (douăzeci şi patru de tratate şi cursuri colective), treizeci şi nouă de dicţionare de limbă, enciclopedii, douzeci şi şase de reviste universitare, de lingvistică, de studii literare, de traductologie.

Dacă traductologia românească este sincronă tendinţei generale, acest lucru se datorează, în mare parte, şi muncii de cercetare şi de promovare a Georgianei Lungu-Badea. Volumele sale au contribuit la consolidarea poziţiei traductologiei româneşti.

Dr. Cristina Hetriuc[*]
Universitatea „Ştefan cel Mare", Suceava

[*] Cercetător în formare. Proiectul „Traducerea ca dialog intercultural" CNCSIS PN II IDEI, Cod ID_135, Contract 809/2009.

BDD-B721-05 © 2003; 2008, 2012 Editura Orizonturi Universitare; Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 18:20:47 UTC)